

Emerson árnya

Előző számunk folytatása

A „Sovereignty of Ethics” (Az etika egyeduralma) című esszéjében feltalálhatjuk Emerson ritka humor megnyilvánulásainak egyikét. Azon elmélkedett, hogy „Luther inkább levágta volna a kezét, semhogy téziseket fogalmazzon meg a pápa ellen, ha tudta volna, hogy ezek teljes erővel a bostoni unitáriusok vérszegény tagadásához vezet.” Az univerzalista unitáriusok, akik, mint magam is, ma követőivé szegődnek, az által, hogy visszautasítják a korai anyaegyház spirituális szikességét és építő racionalizmusát, nem kell túlságosan hamar örülnenek az Emersonnal való kapcsolatuknak. „A ti különféle népszerű karitatív cselekedeteitek” – írja a „Self-Reliance” (Önbizalom) című esszében – nevelés az elmebetegek intézetében; közösségi házak építése, olyan hiú céllal, amelyet ma nagyon sokan támogatnak; adományozás orrvérzésig, valamint az ezerféle segély-társaságok; szegyenkezve bevallom, hogy időnként beadom a derekam és odaadom a dollárt, gonosz dollár az, amelyet időnként megvan a férfias bátorságom, hogy visszautasítsak.” Ilyen alapon persze, nem igazán lehet egyházat építeni.

Emerson azt a liberális meggyőződést támogatja, hogy az önbizalom az egyetlen módja a világ problémáinak megoldására, amennyiben széles körben gyakorolják. Támogatáspárti volt, a lefelé irányuló együttérzés szószólója. „Hagyjuk, hogy a javulás a gazdagok felé tett engedményekből eredjen és nem abból, hogy a szegényeket próbáljuk megragadni” – írja a „Man the Reformer” (A reformáló férfi) című esszében. Emerson örömmel fogadta a reform ötletét, ám a reformerek önfejlését ízetlennek találta. Kényes viselkedés-etikája eleve akadályozta abban, hogy bemocskolja magát azok társaságában, akik a szegények helyzetén akarnak segíteni, ki akarják terjeszteni a demokráciát, vagy éppen véget akarnak vetni a rabszolgaságnak (bár itt komolyan eltért a saját maga által fölállított szabályoktól). A reformot „profán módon viszik végbe és nem alázattal, a vezetőség, a taktika és a követelések által”, rosszalotta az „Introductory Lecture on the Times” (Bevezető előadás az időkről) c. írásában. „Ez csak bogár a fülben. Semmi örömet nem találok abban az áldozatban, amely megmutatja nekem a személyiség ilyettén részrehajlását.” Kora kertjében Emerson amolyan nebántás-virág volt: csak egy kicsit kellett hozzá durvábban viszonyulni, és azonnal visszahúzódott.

Emerson a „The Transcendentalist” (Transzcendentalista) című esszéjében kerül a legközelebb egy átfogó önkritikához. Ezt a munkáját a new englandi szabadelvű, természet misztikusainak iskolájáról írta, amelyről sokan azt gondolták, hogy

egyik alapítója volt. Transzcendentalista társait, mint „igényes gyermekeket” emleget, és a serdülő mozgalom korlátjait sokkal világosabban foglalja össze, mint bármelyik kritikusa. „Olyan sok ígére-tes fiatal, és egyetlen befejezett férfi sem”, – írja. „Nem jó polgárok, nem jó tagjai a társadalomnak... Nem akarnak részt vállalni a közadakozásban, a közös vallási rítusokban, az oktatás kezdeményezéseiben, az itthoni és külföldi missziókban, a rabszolgakereskedés eltörlésében, vagy akár az alkoholista egyesületek támogatásában. Még szavazni sem szeretnek.” Követői lelkiismeret-furdalásainak védelmében, Emerson megmagyarázza, hogy minden nagy probléma csak „piszlicsaré ügy” számukra. „Ezek a gyermekek azt válaszolják, hogy az élet és saját tehetségük túl gazdag ahhoz, hogy ilyen jellegű semmiségekre pazarolják.” Aztán, sokatmondóan, súlypontot vált és első személyben kezd beszélni. „Mi vagyok én? Mi más, mint a derű és függetlenség egy gondolata... Ugyanazt a dolgot csak egyszer akarom megtenni... Az út, amelyet a hős egyedül követ, nem más, mint az egészség országútja... Nem fogom saját magam molesztálni miattatok. Nem akarok profanálódni... Nem mozdulok, ameddig nem kapom meg a legmagasabb parancsot.” Mivel nekem magamnak is van négy serdülő gyermekem, ezek az érzelmek már nem is lehetnének ismerősebbek.

Ahhoz, hogy fölnőtté váljon, az Univerzalista Unitarizmus ki kell lépjen Emerson árnya mögül. Paradox módon – és teljesen lehetetlen Emersonról beszélni, a nélkül, hogy paradoxonhoz folyamodna az ember – amint ezt megtesszük, az a fény, amely órá vetődött, amely megvilágította legmélyebb gondolatait, fölragyogtatja a mi utunkat. Amint ő maga mondta Vergiliuszról, Emerson „száz könyv száz ember számára”. Könyvei kitrombitálhatják a szuverén individualizmust, de a szellem, amely hangszerelte, teljes harmóniában van. Az a szellem kiemeli egymásrautaltsági kilátásainkat az által, hogy táplálja mindenfajta étellel szembeni tiszteletünket. Az „Egyetemes Lélekről” ezt írta: „A te szíved van benne mindenké szívében.”

Amilyen távolságtartó volt személyes kapcsolataiban, Emerson olyannyira volt bensőséges viszonyban a természettel. Ugyanakkor ő az egymásrautaltság hálózatának koszorús költője. „Minden kémiai anyag, minden növény, minden növekvő állat az ok egységét és a megjelenések sokféleségét tanítja”, írta „History” (Történelem) című esszéjében. Itt az „affinitás láncáról beszél”, máshol – a „Compensation” (Kiegészítés) c. írásában – pedig érzékeli, hogy „a világ begömbölyíti magát egy harmatcseppbe”; mindezekből kiderül, hogy Emerson élő része a maga által kigondolt verseknek. Mikor keresztül sétált Concorde-on min-

dennapi csavargásai alkalmával, szinte soha nem hagyta ki, hogy belépjen egy-egy elvarázsolt területre. „Platón” esszéjében Emerson egy analógiával fejezi ki a teremtés egységét: „A szántó ember, az eke és a barázda egyazon anyagból vannak.”

Szívverése ezúttal fölgyorsíthatja a miénket. A modern Univerzalista Unitarizmus ugyanúgy foglya a lineáris érvelésnek és a racionális pozitívizmus felépítésének, mint amennyire a bostoni unitarizmus volt lenyűgözve Emerson idejében a természetfeletti racionalizmus feltételezett logikájától. Emerson csodálata és kozmikus alázata segítségünkre lehet abban, hogy ráhangolódjunk az élet csodálatos megnyilvánulásaira és „spirális fejlődésünk természetfeletti zöngésére”.

Emerson nem keresett tanítványokat. Nem akarta, hogy az ő árnyékában dagonyázzon valaki, mint ahogy az sem töltötte el meglepedéssel, hogy ő maga tetszelegjen saját hősei visszatükröződött reflektorfényében. Saját generációjától azt kérte a „Nature” (Természet) c. esszéjében, amit tulajdonképpen tőlünk is: „Miért ne élvezhetnénk eredendő kapcsolatunkat az univerzummal.” Mindezek fölött, Emerson mindenképpen sokat köszönhet saját önszegélyezési „evangéliumának”, ám visszaretten a modern amerikai önkény individualizmu-

sától. A tehetetlenség és konformizmus ellen, amelynek ma tanúi vagyunk, úgy tiltakozna, mint ló a zabla ellen, azzal az ellenszegüléssel, amelyet csak az újkor bűnei ellen kifejezésre lehet juttatni. Talán még a szuverén individualizmus bálványát is ledöntené.

Ám ma ez a dolgunk. Ha fejlesztjük az összetartozást, az egymástól való függést, erős intézményeket építünk, nagyvonalúan támogatjuk őket, és megtanuljuk sokkal jobban elfogadni és felkarolni egymást, sikerülni fog megszabadulnunk a múlt árnyaitól – a mi esetünkben Emerson árnyától. Nagykorúvá válhatunk. És ha sikerül tovább mennünk még egy lépéssel, ha tisztelettel és csodálattal haladunk együtt, úgy fogjuk tudni megtisztelni eme különleges ember születésnapját, ahogyan ő maga is szívesen ünnepelte volna. Úgy tisztelhetjük meg, hogy kilépünk Emerson árnyékából Emerson fényébe.

**A cikk szerzője: Dr. Forest Church
Fordította: Kászoni József**

K. J.

A Minden-egyes és az Egész /Each and All/

*Minden-egyesnek szüksége van az Egészre,
Semmi sem szép és jó önmagában:
Azt gondoltam, hogy a madár hangja a mennyországból jön,
Hazahoztam őt, fészkeben, este,
Énekli a dalt, de most nem szerez nekem gyönyörűséget,
Mert nem hoztam haza a patakot és az eget,
Ő dalolt a fülemnek, és azok daloltak a szememnek.
A szerelmes nézi bájos választottját,
Amint s szüzek sorában ballag ő,
Nem tudván, hogy szépségének legjobb keretét
Ez a hófehér sereg adta meg igazán.
Végül elhozta őt magányos házába,
Mint én a madarat az erdőből a kalitkába. –
Az élénk megigézésének vége,
Kedves feleség, de nem tündéri többé.
Akkor azt mondtam: Vágyódom az igazság után,
A szépség az éretlen gyermekkor csalása,
Magam mögött hagyom az ifjúság játékszereivel.
Amint beszéltem, lábam alatt
A földi-fenyő fodorította csinos koszorúját,
Keresztül kúszva a moha-csomókon,
Belélegeztem az ibolya illatát,
Köröttem állottak a tölgyek és a fenyők,
Fenyőtobozok és makkok feküdtek a földön,
Felettem emelkedett az örökkévaló ég,
Telve fénnel és az Istenséggel,
Ismét láttam és ismét hallottam
A csobogó patakot, a hajnali madarat, –
A Szépség érzekeimen keresztül belémlopózott,
És átadtam magam a tökéletes Egésznek!*

**R. W. Emerson
fordította: Dr. Szabó István**